

WADLIWOŚĆ CZYNNOŚCI PRAWNYCH SPÓŁEK KAPITAŁOWYCH NA TLE SANKCJI KODEKSU CYWILNEGO

Tomasz Szczurowski

LEX

a Wolters Kluwer business

WADLIWOŚĆ CZYNNOŚCI PRAWNYCH SPÓŁEK KAPITAŁOWYCH NA TLE SANKCJI KODEKSU CYWILNEGO

Tomasz Szczurowski

Zamów książkę w księgarni internetowej

proinfo.pl
księgarnia internetowa

LEX

a Wolters Kluwer business

Warszawa 2012

Spis treści

Wykaz skrótów / 9

Wstęp / 15

Rozdział 1

Pojęcie czynności prawnej / 19

- 1.1. Definicja czynności prawnej / 19
- 1.2. Pojęcie wadliwej czynności prawnej / 25
- 1.3. Skutki (sankcje) wadliwości czynności prawnej / 31
 - 1.3.1. Nieważność bezwzględna / 32
 - 1.3.2. Nieważność względna (wzruszalność) / 43
 - 1.3.3. Bezskuteczność zawieszona / 46
 - 1.3.4. Bezskuteczność względna / 49
 - 1.3.5. Inne skutki (sankcje) / 50

Rozdział 2

Czynność prawna spółki kapitałowej / 53

- 2.1. Teoria organów – organy spółki kapitałowej / 53
- 2.2. Czynność prawna spółki kapitałowej / 60
 - 2.2.1. Czynność prawna spółki kapitałowej dokonana w ramach reprezentacji spółki / 60
 - 2.2.2. Czynność prawna jako sposób prowadzenia spraw spółki / 65
 - 2.2.3. Czynność prawna spółki kapitałowej dokonana niezależnie od prawa reprezentacji – uchwała / 67
- 2.3. Warunki przypisania czynności prawnej spółce kapitałowej / 85
 - 2.3.1. Warunki przypisania spółce kapitałowej czynności prawnej dokonanej w ramach reprezentacji / 85

2.3.2. Warunki przypisania spółce kapitałowej uchwały jej organu / 116

Rozdział 3

Wadliwość czynności prawnych organu zarządzającego oraz nadzorczego dokonanych w ramach reprezentacji / 122

- 3.1. Wadliwość podmiotowa / 122
 - 3.1.1. Naruszenie reprezentacji łącznej / 123
 - 3.1.2. Czynność prawna dokonana przez „nieczłonka” organu spółki / 136
 - 3.1.3. „Organ kadłubowy” / 140
 - 3.1.4. Wadliwość podmiotowa czynności prawnej a wpis do rejestru / 147
- 3.2. Wadliwość przedmiotowa / 154
 - 3.2.1. Przekroczenie kompetencji przez zarząd / 154
 - 3.2.2. Przekroczenie kompetencji przez radę nadzorczą / 172
 - 3.2.3. Przekroczenie kompetencji przez komisję rewizyjną / 175
 - 3.2.4. Przekroczenie kompetencji przez likwidatorów spółki kapitałowej / 176
 - 3.2.5. Przekroczenie kompetencji przez pełnomocnika spółki – wzmianka / 180
- 3.3. Uzależnienie czynności prawnej od zachowania procedur wewnętrznych spółki kapitałowej / 181
 - 3.3.1. Wadliwość (brak) decyzji wewnętrznej organu dokonującego czynności prawnej a wadliwość czynności prawnej / 181
 - 3.3.2. Wadliwość czynności prawnej w wyniku dokonania jej bez zgody innego organu spółki kapitałowej / 187

Rozdział 4

Wadliwość uchwał organów spółki kapitałowej / 204

- 4.1. Uchwały nieistniejące / 204
- 4.2. Wadliwość uchwał zarządu oraz rady nadzorczej / 222
 - 4.2.1. Wadliwość uchwał zarządu oraz rady nadzorczej w związku z naruszeniem prawa / 224
 - 4.2.2. Wadliwość uchwał zarządu oraz rady nadzorczej w związku z naruszeniem umowy (statutu) lub regulaminu / 238

- 4.3. Wadliwość uchwał zgromadzenia spółki / **241**
 - 4.3.1. Uchwały wzruszalne / **245**
 - 4.3.2. Uchwały nieważne / **278**
 - 4.3.3. Dopuszczalność uchylenia (stwierdzenie nieważności) części uchwały / **308**
 - 4.3.4. Dopuszczalność zakwestionowania uchwały przez sąd rejestrowy / **311**
 - 4.3.5. Wadliwość uchwały zgromadzenia spółki a czynność prawna spółki / **315**
 - 4.3.6. Wadliwość głosu a wadliwość uchwały / **322**

- Zakończenie / **329**
- Wykaz źródeł / **339**
- Bibliografia / **341**

Wykaz skrótów

Źródła prawa

- k.c.** ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (Dz. U. Nr 16, poz. 93 z późn. zm.)
- k.h.** rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 czerwca 1934 r. – Kodeks handlowy (Dz. U. Nr 57, poz. 502 z późn. zm.)
- k.k.** ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. Nr 88, poz. 553 z późn. zm.)
- Konstytucja RP** Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.)
- k.p.** ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy (tekst jedn.: Dz. U. z 1998 r. Nr 21, poz. 94 z późn. zm.)
- k.p.c.** ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. Nr 43, poz. 296 z późn. zm.)
- k.r.o.** ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (tekst jedn.: Dz. U. z 2012 r. poz. 788)
- k.s.h.** ustawa z dnia 15 września 2000 r. – Kodeks spółek handlowych (Dz. U. Nr 94, poz. 1037 z późn. zm.)
- pr. not.** ustawa z dnia 14 lutego 1991 r. – Prawo o notariacie (tekst jedn.: Dz. U. z 2008 r. Nr 189, poz. 1158 z późn. zm.)

pr. spółdz.	ustawa z dnia 16 września 1982 r. – Prawo spółdzielcze (tekst jedn.: Dz. U. z 2003 r. Nr 188, poz. 1848 z późn. zm.)
p.u.n.	ustawa z dnia 28 lutego 2003 r. – Prawo upadłościowe i naprawcze (tekst jedn.: Dz. U. z 2009 r. Nr 175, poz. 1361 z późn. zm.)
u.k.s.c.	ustawa z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (tekst jedn.: Dz. U. z 2010 r. Nr 90, poz. 594 z późn. zm.)
ustawa o KRS	ustawa z dnia 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym (tekst jedn.: Dz. U. z 2007 r. Nr 168, poz. 1186 z późn. zm.)

Czasopisma i dzienniki urzędowe

Apel.-Lub.	Apelacja. Orzecznictwo Sądu Apelacyjnego w Lublinie
Apel.-W-wa	Apelacja. Orzecznictwo Sądu Apelacyjnego w Warszawie
Biul. SAKa	Orzecznictwo Sądu Apelacyjnego w Katowicach i sądów okręgowych. Biuletyn
Biul. SN	Biuletyn Sądu Najwyższego
Dz. U.	Dziennik Ustaw
Dz. Urz. WE	Dziennik Urzędowy Wspólnot Europejskich
GSP	Gdańskie Studia Prawnicze
KPP	Kwartalnik Prawa Prywatnego
M. Praw.	Monitor Prawniczy
NP	Nowe Prawo
NPN	Nowy Przegląd Notarialny
OSA	Orzecznictwo Sądów Apelacyjnych
OSAB	Orzecznictwo Sądów Apelacji Białostockiej
OSAW	Orzecznictwo Sądów Apelacji Wrocławskiej
OSG	Orzecznictwo Sądów Gospodarczych

OSN	Orzecznictwo Sądu Najwyższego
OSNC	Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna
OSNC-ZD	Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna – Zbiór Dodatkowy
OSP	Orzecznictwo Sądów Polskich
OTK-A	Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego – zbiór A
Pal.	Palestra
PiP	Państwo i Prawo
PPH	Przegląd Prawa Handlowego
Prz. Sąd.	Przegląd Sądowy
PS	Prawo Spótek
PUG	Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego
Rej.	Rejent
RPEiS	Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny
R. Pr.	Radca Prawny
SP	Studia Prawnicze
St. Cyw.	Studia Cywilistyczne
Zb. Urz.	Zbiór Urzędowy
ZNUJ	Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego

Inne

KRS	Krajowy Rejestr Sądowy
LEX	System Informacji Prawnej LEX
NSA	Naczelny Sąd Administracyjny
SA	Sąd Apelacyjny
SN	Sąd Najwyższy
TK	Trybunał Konstytucyjny

Piśmiennictwo

M. Allerhand, Komentarz KH – M. Allerhand, *Kodeks handlowy. Komentarz*, Bielsko-Biała 1998

J. Bieniak, M. Bieniak, SA. Komentarz – J. Bieniak, M. Bieniak, *Spółka akcyjna. Komentarz*, Warszawa 2005

S. Dmowski, S. Rudnicki, Komentarz do KC, ks. 1 – S. Dmowski, S. Rudnicki, *Komentarz do kodeksu cywilnego, ks. 1, Część ogólna*, Warszawa 2004

T. Dziurzyński, Z. Fenichel, M. Honzatko, Komentarz KH – T. Dziurzyński, Z. Fenichel, M. Honzatko, *Kodeks handlowy z komentarzem i skorowidzem*, Łódź 1999

A. Kidyba, Komentarz KSH, t. [] – A. Kidyba, *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, t. 1–2, Kraków 2002

Kodeks cywilny..., pod red. E. Gniewka – *Kodeks cywilny. Komentarz*, pod red. E. Gniewka, Warszawa 2004

Komentarz KC, pod red. K. Pietrzykowskiego, t. [] – *Kodeks cywilny. Komentarz*, pod red. K. Pietrzykowskiego, t. 1, Warszawa 2005, t. 2, Warszawa 2005

Komentarz KSH, pod red. K. Kruczalaka – J. Frąckowiak, A. Kidyba, K. Kruczalak, W. Opalski, W. Popiołek, W. Pyziół, *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, pod red. K. Kruczalaka, Warszawa 2001

Komentarz KSH, pod red. J.A. Strzępki – P. Piniór, W. Popiołek, J.A. Strzępka, E. Zielińska, *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, pod red. J.A. Strzępki, Warszawa 2009

Komentarz KSH. Spółka akcyjna – J.P. Naworski, K. Strzelczyk, J. Raglewski, T. Siemiątkowski, R. Potrzyszcz, *Komentarz do kodeksu spółek handlowych. Spółka akcyjna i przepisy karne*, t. 1, Warszawa 2003

Komentarz KSH. Spółka z o.o. – J.P. Naworski, K. Strzelczyk, J. Raglewski, T. Siemiątkowski, R. Potrzyszcz, *Komentarz do kodeksu spółek handlowych. Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością*, Warszawa 2001

Komentarz KSH, t. 2 – S. Sołtysiński, A. Szajkowski, A. Szumański, J. Szwaja, M. Tarska, *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, t. 2, Warszawa 2005

Komentarz KSH, t. 3 – M. Mataczyński, S. Sołtysiński, T. Sójka, A. Szajkowski, A. Szumański, J. Szwaja, M. Tarska, *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, t. 3, Warszawa 2008

M. Litwińska-Werner, Komentarz KSH – M. Litwińska-Werner, *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, Warszawa 2007

L. Peiper, Komentarz... – L. Peiper, *Komentarz do kodeksu handlowego*, Lwów 1936

K. Piasecki, KC. Komentarz – K. Piasecki, *Kodeks cywilny. Komentarz*, ks. 1, *Część ogólna*, Kraków 2003

Prawo gospodarcze... – K. Bagan-Kurluta, E. Bieniek-Koronkiewicz, A. Doliwa, A. Malarewicz, T. Mróz, M. Stec, *Prawo gospodarcze prywatne*, pod red. T. Mróz, M. Steca, Warszawa 2005

M. Rodzynkiewicz, KSH. Komentarz – M. Rodzynkiewicz, *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, Warszawa 2009

Spółka akcyjna..., pod red. J. Okolskiego – J. Jacyszyn, S. Krześ, E. Marszałkowska-Krześ, J. Okolski, *Spółka akcyjna. Komentarz*, pod red. J. Okolskiego, Warszawa 2001

System..., t. 1 – *System prawa cywilnego*, red. nac. W. Czachórski, t. 1, *Część ogólna*, pod red. S. Grzybowskiego, Ossolineum 1985

System prawa cywilnego... – *System prawa cywilnego*, t. 1, *Część ogólna*, pod red. S. Grzybowskiego, Ossolineum 1974

System prawa handlowego..., t. [] – *System prawa handlowego*, t. 2A, *Prawo spółek handlowych*, Warszawa 2007, t. 2B, Warszawa 2007

System prawa prywatnego..., t. [] – *System prawa prywatnego*, t. 1, Warszawa 2007, t. 2, Warszawa 2002, 2008, t. 17A, Warszawa 2010, t. 17B, Warszawa 2010

M. Tarska, Komentarz KSH – M. Tarska, *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, Warszawa 2002

M. Tarska, Ustawa o KRS... – M. Tarska, *Ustawa o Krajowym Rejestrze Sądowym. Komentarz*, Warszawa 2009

Wstęp

Tematyka wadliwości czynności prawnych spółek kapitałowych na tle sankcji kodeksu cywilnego dotychczas nie doczekała się całościowego opracowania. Prace, które pojawiły się w zakresie objętym powyższym tematem mają najczęściej charakter fragmentaryczny, dotyczą wadliwości określonego rodzaju czynności prawnych, tymczasem brak jest całościowej analizy tej problematyki. Kwestia wadliwości czynności prawnych spółek kapitałowych ma natomiast zasadnicze znaczenia dla obrotu gospodarczego i może ona rodzić skutki nie tylko w płaszczyźnie prawa cywilnego, ale również administracyjnego, podatkowego, a nawet karnego. Mimo wielkiej doniosłości praktycznej tematyka ta rodzi zasadnicze spory doktrynalne, jak również wątpliwości natury jurydycznej. Dowodem na to są coraz częstsze orzeczenia Sądu Najwyższego, które bezpośrednio lub pośrednio do niej się odnoszą. Trzeba zaś przypomnieć, że zgodnie z art. 398⁹ § 1 pkt 1 i 2 k.p.c. warunkiem przyjęcia przez Sąd Najwyższy skargi kasacyjnej do rozpoznania jest w szczególności występowanie w sprawie istotnego zagadnienia prawnego, jak również istnienie potrzeby wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów. Problem tkwi jednak w tym, że również orzecznictwo Sądu Najwyższego i sądów powszechnych w wielu aspektach jest rozbieżne, co bynajmniej nie sprzyja bezpieczeństwu obrotu, a rodzi konieczność dogłębnej jego analizy przez przeciętnych uczestników obrotu, którzy w przeciwnym razie narażają się na podważanie dokonywanych przez nich czynności prawnych. Trudność powyższej problematyki wynika też z konieczności skompilowania wielu przepisów prawnych znajdujących się w różnych aktach prawnych. Błędem byłoby bowiem uznanie, że wystarczające jest tu uwzględnienie tylko norm kodeksu spółek handlowych. Jedynie przykładowo należy wskazać, że do nieporozumień mogłoby prowadzić odczytywanie norm prawnych w oparciu o kodeks

spółek handlowych, z pominięciem tak zasadniczych aktów prawnych, jak kodeks cywilny czy ustawa o Krajowym Rejestrze Sądowym. Z powyższych względów konieczna jest pogłębiona i całościowa analiza różnych aspektów wadliwości czynności prawnych spółek kapitałowych.

Niemniej z uwagi na rozległość tematyki przeprowadzona przeze mnie analiza została ograniczona do sankcji wadliwych czynności prawnych spółek kapitałowych na tle kodeksu cywilnego. Takie zawężenie jest z jednej strony uzasadnione wyrażoną w art. 2 zdanie pierwsze k.s.h. zasadą jedności prawa cywilnego, skutkującą stosowaniem w sprawach dotyczących tworzenia, organizacji, funkcjonowania, rozwiązywania, łączenia, podziału i przekształcania spółek handlowych przepisów kodeksu cywilnego wprost. Z drugiej zaś strony zbadanie wadliwości tych czynności w aspekcie kodeksu cywilnego jest przedsięwzięciem interesującym z uwagi na zasadę autonomii prawa handlowego, zgodnie z którą jeżeli wymaga tego właściwość (natura) stosunku prawnego spółki handlowej, przepisy kodeksu cywilnego stosuje się odpowiednio (art. 2 zdanie drugie k.s.h.). W tym też kontekście jawi się zasadnicze pytanie, czy na gruncie prawa handlowego jest miejsce na stosowanie tradycyjnych teorii i instytucji prawa cywilnego determinujących wadliwość czynności prawnych i jej skutki, czy też prawo handlowe zawiera swoje autonomiczne uregulowania, podyktowane ową naturą stosunku spółki i brak jest miejsca na stosowanie przepisów kodeksu cywilnego, ewentualnie znajdują one zastosowanie jedynie odpowiednio. Jednocześnie z uwagi na podjętą przeze mnie próbę zdefiniowania wadliwości czynności prawnych spółek kapitałowych na tle sankcji kodeksu cywilnego pominąłem poglądy i stanowiska wypowiedzane w obcych systemach prawnych, ponieważ nie mają one znaczenia przy analizie specyfiki rozwiązań przyjętych w polskim systemie prawnym.

Niniejsze opracowanie dzieli się na cztery rozdziały oraz zakończenie stanowiące podsumowanie przeprowadzonej analizy.

Rozdział pierwszy i drugi mają charakter ogólny i obejmują zdefiniowanie przedmiotu analizy, tzn. pojęcia czynności prawnej spółki kapitałowej, jak również cywilnoprawnego ujęcia wadliwości czynności prawnej. W rozdziale pierwszym definiuję pojęcie czynności prawnej, jak również wskazuję możliwe jej wadliwości w świetle sankcji wynikających z kodeksu cywilnego. W rozdziale drugim podaję, jakie warunki muszą być spełnione, aby czynność prawna mogła być przypisana spółce kapitałowej. W rozdziale tym dowodzę, że spółka kapitałowa

dokonyje czynności prawnych w wielu sferach swojej działalności, tzn. tak w zakresie reprezentacji, jak i prowadzenia spraw spółki. Analizuję wobec tego zasadnicze reguły reprezentacji i prowadzenia spraw spółek kapitałowych. W tej części pracy wskazuję również, że czynność prawna spółki kapitałowej może mieć charakter czynności jednostronnej, dwustronnej, niemniej przynajmniej w pewnych sytuacjach może ona przybrać również postać uchwały organu spółki.

W rozdziale trzecim i czwartym analizuję poszczególne przypadki wadliwości czynności prawnej spółki kapitałowej, wskazuję skutki nieprawidłowego dokonania przez spółkę czynności prawnych. W rozdziale trzecim badam wadliwość czynności prawnej organu zarządzającego oraz nadzorczego spółki kapitałowej, które są dokonywane w ramach reprezentacji. Podnoszę, że wadliwość ta może przybrać postać zarówno podmiotową, jak i przedmiotową. Dowodzę, że w zależności od rodzaju tej wadliwości może ona rodzić różne skutki. Analizuję, jakie znaczenia dla owej wadliwości mają wpisy zamieszczone w KRS, zwłaszcza gdy są sprzeczne z aktualnym stanem rzeczywistym. W tej części pracy rozważam również, jaki wpływ na skuteczność czynności prawnej spółki kapitałowej mają nieprawidłowości polegające na niedochowaniu przy ich dokonywaniu wewnętrznych procedur obowiązujących w spółce, tak w zakresie prowadzenia spraw spółki, jak i konieczności uzyskania uchwały innego organu spółki (art. 17 k.s.h.). Wreszcie w rozdziale czwartym egzegezie poddaję wadliwość uchwał organów spółek kapitałowych, omawiając poszczególne postacie tej wadliwości, jak również skutki, jakie uchybienia te wywołują dla bytu prawnego samej uchwały. Przedmiotem badań w tej części pracy czynię nie tylko wadliwość uchwał zgromadzeń spółek kapitałowych, ale również zarządu czy rady nadzorczej. Skutki tej wadliwości oceniam tak w kontekście samej spółki, jak i osób trzecich. Analizując w rozdziale trzecim i czwartym wadliwość poszczególnych czynności spółek kapitałowych, odnoszę ją do tradycyjnych sankcji czynności prawnych wynikających z kodeksu cywilnego, wskazując, czy wynikające z kodeksu cywilnego konsekwencje tej wadliwości można w ten sposób zdefiniować.

Zakończenie obejmuje wnioski z przeprowadzonych badań.

Przystępując zatem do analizy wadliwości czynności prawnych spółek kapitałowych na tle sankcji kodeksu cywilnego, stawiam tezę, że do wadliwości tej w przeważającej mierze mają zastosowaniem teorie, instytucje, a zwłaszcza sankcje czynności prawnych ukonstytuowane w kodeksie cywilnym, a tym samym kodeks spółek handlowych nie

wprowadza żadnej nowej sankcji. Dokonywanie przez spółkę kapitałową czynności prawnych musi uwzględniać wymagania wynikające z teorii organów (art. 38 k.c.), a także warunki przypisania w świetle tej teorii czynności prawnej spółce kapitałowej, co nierzadko skutkować będzie uznaniem czynności prawnej za niedokonaną (*actum non existens*). Konstrukcja *actum non existens* jest powszechnie znana na gruncie prawa cywilnego. Nie jest to specyficzna konsekwencja uzasadniona autonomicznością prawa handlowego. Nie sposób bowiem według mnie uznać, że działanie rzekomego organu spółki prowadzi do dokonania przez spółkę czynności prawnej, która z uwagi na uchybienie pewnym regułom konstrukcyjnym jest jedynie nieważna, czy wręcz obciążona sankcją bezskuteczności zawieszanej. Moja argumentacja w tym zakresie jest poniekąd polemiką z tezą zawartą w uchwale 7 sędziów Sądu Najwyższego z dnia 14 września 2007 r., III CZP 31/07, OSNC 2008, nr 2, poz. 14, zgodnie z którą skutkiem uchybienia zasadom dokonywania czynności prawnych przez osobę prawną jest jedynie bezskuteczność zawieszona czynności prawnej wynikająca ze stosowania w drodze analogii art. 103 § 1, 2 k.c. W zakresie natomiast wadliwości niebędących konsekwencją naruszenia teorii organów zasadne jest moim zdaniem stosowanie tradycyjnych sankcji wadliwych czynności prawnych, co jest uzasadnione poszczególnymi rozwiązaniami kodeksu spółek handlowych, a ponadto nie sprzeciwia się właściwości stosunku spółki. Konstruowanie zaś sankcji nowego rodzaju jest nie tyle zbędne, co również niebezpieczne dla obrotu. Zakreślając powyższą tezę, należy jednak od razu dodać, że nie wyklucza ona zmodyfikowania przez kodeks spółek handlowych cech niektórych sankcji, zwłaszcza w odniesieniu do czynności prawnych charakterystycznych dla prawa handlowego (np. uchwał organów spółki), w tym z uwagi na konieczność uwzględnienia zasady zupełności i powszechnej znajomości wpisów do KRS, niemniej mimo tej odrębności skutki wadliwości nie wymykają się spod tradycyjnej typologii sankcji wynikającej z kodeksu cywilnego.

Rozdział 1

Pojęcie czynności prawnej

Analizę wadliwości czynności prawnych spółek kapitałowych na tle sankcji kodeksu cywilnego trzeba rozpocząć od próby zdefiniowania samego pojęcia czynności prawnej, jak również wyliczenia podstaw i konsekwencji jej wadliwości. Choć będzie się to wiązać ze wskazaniem podstawowych instytucji prawa cywilnego, niemniej ustalenie zakresu powyższych pojęć jest niezbędne dla dokonania oceny charakteru działań spółek kapitałowych i specyfiki ich wadliwości. Odkodowanie pojęcia czynności prawnej, jak również jej sankcji umożliwi z jednej strony określenie granic dokonywanej analizy, która pomija inne zdarzenia niż czynności prawne, zaś z drugiej strony stanowić będzie punkt odniesienia do rozpatrzenia relacji pomiędzy sankcjami czynności prawnych przewidzianymi przez kodeks cywilny a sankcjami wynikającymi z kodeksu spółek handlowych.

1.1. Definicja czynności prawnej

W systematyce zdarzeń cywilnoprawnych czynności prawne umieszczono wśród działań i zaliczono je do czynności zmierzających do wywołania skutków prawnych obok aktów administracyjnych i orzeczeń sądowych¹. Jednocześnie czynność prawną uznaje się za przykład czynności konwencjonalnej, tzn. takiej czynności psychofizycznej lub czynności konwencjonalnej prostszej, której mocą wyraźnie

¹ Tak A. Wolter, J. Ignatowicz, K. Stefaniuk, *Prawo cywilne. Zarys części ogólnej*, Warszawa 1999, s. 124.

ustanowionym lub zwyczajowo przyjętym regułom nadaje się pewien sens społeczny i kulturowy².

W nauce prawa brak jest jednak jednolitej definicji czynności prawnej. Według S. Grzybowskiego czynność prawna to stan faktyczny, którego istotną (czyli niezbędną) częścią składową jest co najmniej jedno oświadczenie woli, wywołujące skutki prawne z tej przyczyny, że były one zamierzone oraz wyrażone w oświadczeniu³. Autor ten w swojej definicji silnie eksponuje element woli. Czynność prawna według niego to działanie osoby przedsięwzięte w celu wywołania pewnych skutków, które bez takiego zamiaru nie mogłyby w ogóle powstać.

Nieco inną definicję czynności prawnej podaje A. Wolter⁴. Zgodnie z nią za czynność prawną uważa się stan faktyczny, w skład którego wchodzi co najmniej jedno oświadczenie woli, stanowiące uzewnętrznioną decyzję podmiotu prawa cywilnego wywołania określonych skutków cywilnoprawnych, z którym to stanem faktycznym ustawa wiąże skutki wyrażone w tym oświadczeniu, a także skutki prawne oświadczeniem tym nieobjęte, a wynikające z ustawy, zasad współżycia społecznego lub ustalonych zwyczajów. A. Wolter podkreśla, że czynność prawna to takie zdarzenie prawne, które polega na świadomym zachowaniu się osoby fizycznej lub osoby prawnej poprzez jej organy, w którym przejawia się dążenie do osiągnięcia określonych skutków cywilnoprawnych.

Rolę czynnika woli podkreśla też K. Piasecki. Pisze on mianowicie, że czynność prawna to zdarzenie prawne, do którego zaistnienia konieczne jest złożenie przynajmniej jednego oświadczenia woli, mającego na celu wywołanie skutku prawnego w postaci ustanowienia, zmiany lub zniesienia stosunku prawnego⁵. Autor ten podnosi, że skutek zostaje osiągnięty właśnie dlatego, iż podmiot (podmioty) działający chce go osiągnąć.

Bardziej obiektywistyczną definicję czynności prawnej sformułował J. Gwiazdomorski. Stwierdza on mianowicie, że czynność prawna to stan faktyczny zawierający co najmniej jedno oświadczenie woli, który

² Zob. Z. Ziemiński, *Zarys teorii prawa*, Poznań 1997, s. 30.

³ S. Grzybowski (w:) *System prawa cywilnego*, t. 1, *Część ogólna*, pod red. S. Grzybowskiego, Ossolineum 1974, s. 471.

⁴ A. Wolter, J. Ignatowicz, K. Stefaniuk, *Prawo cywilne...*, s. 253.

⁵ K. Piasecki, *Kodeks cywilny. Komentarz*, ks. 1, *Część ogólna*, Kraków 2003, s. 307.

przez prawo przedmiotowe jest uznany za przyczynę powstania i za środek prowadzący do powstania takich skutków prawnych, jakie przez prawo przedmiotowe uważane są za zamierzone przez osobę podejmującą czynność prawną⁶. W tym też nurcie wypowiada się A. Szpunar, który za czynność prawną uznaje takie działania ludzkie wywołujące skutki prawne, które prawo przedmiotowe uważa za zamierzone przez strony składające oświadczenie woli⁷. Wydaje się, że koncepcja ta bliska jest także S. Szerowi. Pisze on mianowicie, że czynność prawna to zdarzenie prawne obejmujące oświadczenie woli albo oświadczenia woli, które bądź same, bądź w powiązaniu z innymi zdarzeniami wywołują określone skutki prawne⁸.

Definicję godzącą koncepcje wolucjonalne i obiektywne proponuje Z. Radwański. Twierdzi on, że czynność prawna to regulacja stosunków cywilnoprawnych dokonywana przez podmioty cywilnoprawne w sposób i przy spełnieniu przesłanek przewidzianych prawem⁹. Autor ten podkreśla, że powyższa definicja unika niejasnego pojęcia zamiaru, a z drugiej strony wiąże czynność prawną z systemem prawa.

Nieco inaczej czynność prawną definiuje P. Machnikowski, który podkreśla, że czynność prawna jest instrumentem, za pomocą którego podmioty prawa cywilnego mogą kształtować wiążące je stosunki prawne. Dokonanie zaś czynności prawnej ma według niego charakter działania normotwórczego i polega albo na ustanowieniu lub zniesieniu normy postępowania (zwykle indywidualnej i konkretnej), albo na zaktualizowaniu czy zdezaktualizowaniu obowiązku wyrażonego w ustanowionej wcześniej normie prawnej (zwykle generalnej i abstrakcyjnej)¹⁰.

M. Safjan nie podaje natomiast wyraźniej definicji czynności prawnej, stwierdza jedynie, że czynność prawna to takie działanie, w którym jako element konieczny występuje oświadczenie woli. Przy czym dodaje, że nie zawsze jest ono wystarczające do dokonania czynności prawnej¹¹.

⁶ J. Gwiazdomorski, *Próba korektury pojęcia czynności prawnej* (w:) *Prace z zakresu prawa cywilnego i prawa na dobrach niematerialnych*, ZNUJ 1974, nr 346, s. 66.

⁷ A. Szpunar, *Uwagi o pojęciu czynności prawnej*, PiP 1974, z. 12, s. 13–14.

⁸ S. Szer, *Prawo cywilne. Część ogólna*, Warszawa 1955, s. 160.

⁹ Z. Radwański (w:) *System prawa prywatnego*, t. 2, Warszawa 2002, s. 33.

¹⁰ P. Machnikowski (w:) *Kodeks cywilny...*, pod red. E. Gniewka, s. 194.

¹¹ M. Safjan (w:) *Komentarz KC*, t. 1, s. 208.

Tomasz Szczurowski – doktor nauk prawnych, adiunkt na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie; sędzia – przewodniczący VIII Wydziału Gospodarczego Sądu Rejonowego dla m.st. Warszawy w Warszawie; autor artykułów i glos z zakresu prawa spółek.

■ Książka stanowi monograficzne opracowanie tematyki wadliwości czynności prawnych spółek kapitałowych – zagadnienia mającego istotne znaczenie dla bezpieczeństwa obrotu. Zaletą publikacji jest całościowe, dotychczas niespotykane, ujęcie problematyki. Autor nie ogranicza się jedynie do omówienia kwestii związanych z wadliwością uchwał zgromadzeń spółek kapitałowych, lecz analizuje różnorakie rodzaje czynności prawnych spółek kapitałowych, w tym dokonywane przez zarząd, radę nadzorczą, prokurentów, likwidatorów. W każdym przypadku omawiane są najpierw zasady dokonywania czynności prawnych przez organy spółek kapitałowych, a następnie wskazywane najczęstsze przypadki wadliwości, które są rozpatrywane w kontekście tradycyjnych sankcji spotykanych na gruncie kodeksu cywilnego. Analizę dogmatyczną uzupełniono bogatym orzecznictwem sądowym.

■ Publikacja przeznaczona jest w szczególności dla radców prawnych, adwokatów, notariuszy oraz sędziów, a także dla studentów prawa.

ISSN 1897-4392
ISBN 978-83-264-3983-4

9 788326 439834

Cena 99 zł
(w tym 5% VAT)

Zamówienia:

infolinia 801 04 45 45, fax 22 535 80 01
zamowienia.ksiazki@wolterskluwer.pl
www.wolterskluwer.pl
księgarnia internetowa www.profinfo.pl